

Yttande över Europeiska kommissionens förslag till Förordningen om industriell acceleration och omställning (Industrial Accelerator Act (2026/956))

Sammanfattning

Region Gävleborg välkomnar EU:s ambition att stärka industrins konkurrenskraft, resiliens och omställning till klimatneutralitet och en cirkulär ekonomi.

Regionen ser stora möjligheter att bidra genom sina starka naturresurser och basindustri, men betonar sammanfattningsvis behovet av en tydligare territoriell logik, systemsyn och rättvis omställning.

Regionen lyfter offentlig upphandling som ett centralt verktyg för att skapa efterfrågan på hållbara och cirkulära produkter. Krav som "Made in EU" bör kombineras med hållbarhets- och innovationskriterier för att undvika minskade incitament till utveckling. Små och medelstora företag måste ges likvärdiga möjligheter att delta.

Utländska investeringar bör bidra till mervärde i hela EU genom att integreras i regionala värdekedjor och stärka lokal utveckling. Fokus bör inte enbart ligga på redan starka noder, utan även stötta övergångsregioner.

Förenklade tillståndprocesser är positiva men är viktigt för alla verksamheter och kräver en bred systemsyn, samordning mellan nivåer och bibehållna miljökrav. Skillnader i nationella planeringssystem måste hanteras för att genomförandet ska fungera.

För industriella accelerationsområden betonar regionen vikten av att bygga på befintliga regionala styrkor och värdekedjor snarare än enbart geografiskt avgränsade områden. En systemsyn som inkluderar energi, infrastruktur, kompetens och ekosystem är avgörande.

Regional delaktighet är central för genomförande, acceptans och effektiv samordning. Regionalt utvecklingsansvariga bör tydligt involveras i IAA:s genomförande.

Slutligen varnar Region Gävleborg för risker med ökade regionala ojämlikheter om finansiering och satsningar koncentreras till få områden.

Finansieringsinstrument bör ta hänsyn till geografiska skillnader och stödja områden med stor potential men begränsad kapitaltillgång.

Kommentarer

1. Inledning

Region Gävleborg välkomnar ambitionen att stärka EU:s industriella kapacitet som en del av omställningen till klimatneutralitet, ökad resiliens och konkurrenskraft genom Industrial Accelerator Act (vidare IAA).

Regionen delar bedömningen att en starkt europeisk industripolitik är nödvändig i ljuset av globala utmaningar. Som region med stark basindustri och betydande naturresurser har Gävleborg både ett stort omställningsbehov och god potential att bidra till utvecklingen av hållbara och cirkulära värdekedjor. Dock vill regionen lyfta ett antal farhågor och även förslag om en bredare ansats och regional samverkan.

2. Krav på europeiskt innehåll i offentlig upphandling

Region Gävleborg ser positivt på att IAA inkluderar åtgärder för att stärka efterfrågan.

Upphandling är ett näringslivspolitiskt verktyg. Efterfrågeskapande åtgärder är avgörande för att skapa fungerande marknader för produkter med lågt klimatavtryck, möjliggöra investeringar i cirkulära affärsmodeller och i produktion för stärkta europeiska värdekedjor. Genomtänkt kravställning som måste hänga samman med genomförande och hållbara utvärderingskriterier – ett affärsupplägg som innehåller hur vi ska tänka nu och framåt. Det ställer höga krav på beslutsfattare. Samtidigt bör följande beaktas i utformningen:

- Likvärdiga möjligheter i hela EU. Krav bör utformas så att även små och medelstora företag i olika typer av regioner, inklusive övergångsregioner, kan delta på lika villkor.
- Kriterier bör främja innovation, stärkta samhällen och cirkulära affärsmodeller.
- Kapacitet i offentlig sektor. Regionala och lokala aktörer behöver stöd för att se det offentliga inköpet långsiktigt och som ett affärsupplägg med effektiva och relevanta hållbarhetskrav i upphandling och genomförbarhet i hela inköpsprocessen över tid.
- Om krav ställs på ”Made in EU” är det viktigt att kraven kompletteras med kvalitetsmått kopplade till hållbarhet som kan gynna europeisk innovationsförmåga på kort och lång sikt. Det finns en risk i att en alltför protektionistisk hållning skapar motsatt effekt där incitamenten för

innovation i europeiska bolag minskar när signalen är att de ändå kommer att bli upphandlade. Det är därför viktigt att ”Made in EU” ligger i linje med *Innovation Act* och kommande *Circular Economy Act*.

3. Utländska direktinvesteringar ska skapa mervärde i unionen

Region Gävleborg ser positivt på att investeringar bidrar till att stärka EU:s industriella kapacitet och värdekedjor.

Såväl Gävleborg som hela Sverige är exportberoende varför goda förbindelser globalt är av stor vikt. Dock finns en geopolitisk realitet att förhålla sig till. Centralt blir därför jämlika villkor och tydliga hållbarhetskrav.

För att detta ska få faktisk effekt krävs att investeringar integreras i och växlar upp regionala och europeiska värdekedjor kopplat till de strategiska sektorerna. På så sätt kan de bidra till regional utveckling, inklusive utvecklade förmågor och högre värdeskapande från resurser, och därmed stärka cirkulära och resilienta system.

Det är särskilt viktigt att investeringslogiken inte enbart fokuserar på redan starka noder. Omställningsförmågan behöver stärkas inte minst i övergångsregioner, som dessutom har stor potential att bidra till att utveckla industriella symbioser och systemlösningar.

Region Gävleborg vill därför se:

- Regional förankring genom det investerings- och etableringsfrämjande arbetet som del av det regionala utvecklingsuppdraget.
- Ett tydligare fokus på mervärde i hela unionen, där investeringar kopplas till territoriella förutsättningar, regionala utvecklingsstrategier och industriella styrkor.
- Ett förtydligande huruvida statsstödsreglerna möjliggör offentligt finansierade långsiktiga omställningsprojekt inom IAA.

4. Förenkling av tillståndsprocesser

Region Gävleborg tillstyrker ambitionen att förenkla och förkorta tillståndsprocesser för industriella etableringar. För att detta ska bli effektivt i praktiken krävs dock ett bredare angreppssätt.

Förslaget om en tydligare tillståndsstruktur är positivt, men behovet är snarare generellt än för enskilda områden och gäller hela processen.

Genom att vidga perspektivet möjliggörs industriell utveckling och symbioser, även om de inte är samlokaliserade.

Region Gävleborg vill också betona att förenklade processer inte får innebära sänkta miljökrav eller lägre grad av dialog med regional och lokal nivå.

Svenska planeringsförhållanden och systemsyn

Förslaget utgår från en planeringsmodell med nationell planering där exempelvis riksintressen finns avvägda. Även i Förnybarhetsdirektivet RED III ska varje land utse minst ett accelerationsområde. Det är alltså en typ av metodik som EU-länderna redan enats om.

Svensk planeringsmodell utgår från kommunalt planmonopol och enskilda myndigheter ansvarar för vägledning och utpekande av riksintressen inom olika områden. Vi saknar “en sektorsövergripande planering som omfattar både land och hav”, som samverkande nationella myndigheter, med Boverket i spetsen, gemensamt lyft i ett ramverk¹ för att möta dessa behov. Även Region Gävleborg lyfter återkommande perspektivet – senast i den av Länsstyrelsen framtagna regionala handlingsplan för elektrifiering, på uppdrag av regeringen. I den identifieras tre övergripande utmaningar: att överbrygga koordineringsgap i omställningen, att stärka samverkan och transparens i regional planering, samt att bygga kunskap och kompetens i hela länet.

Denna skillnad i planeringsförutsättningar behöver hanteras genom tydliga uppdrag och förändrad lagstiftning för att genomförandet ska fungera. Region Gävleborg ser stor potential för utveckling i den egna geografin, med stor vikt vid just sektorssamverkan, flernivåsamverkan och en samordnad planeringsstruktur.

Region Gävleborg anser att genomförandet kräver:

- att ovan nämnda myndigheters gemensamma ramverk beaktas och nödvändiga åtgärder genomförs,
- samordning mellan stat, region och kommun samt lokal förankring för att säkerställa acceptans och praktisk genomförbarhet.

5. Industriella accelerationsområden för tillverkning

Industriella accelerationsområden (nedan IA-områden) är en central del av IAA och har potential att bidra till snabbare etableringar inom strategiska sektorer. Region Gävleborg ser god potential utifrån de egna styrkorna i regionen, men efterfrågar ett bredare angreppssätt för att nå effekt och ett konstruktivt genomförande.

Regionala förutsättningar - växla upp styrkor i praktiken

Region Gävleborg ser stora möjligheter att möta förslaget intentioner med de styrkor som finns i vårt näringsliv och geografi. Däremot ser vi att de insatser som behövs för att accelerera omställning är breda och gäller för flertalet industriella verksamheter såväl som för områden.

Till skillnad från helt nya sektorers etableringar så bygger förslaget på att använda styrkorna i befintliga sektorer och växla upp dem till starka draglok i en cirkulär ekonomi som bygger EU:s autonomi och konkurrenskraft. Smart specialisering i praktiken.

I Gävleborg, liksom i Sverige i stort, finns spridd industri med värdekedjor över större geografier. Det ger snarare en potential för samverkan mellan verksamheter på olika platser och därmed en ökad robusthet i hela regionen och landet istället för avgränsad till ett eller ett par fokuserade, i praktiken geografiskt mycket avgränsade, IA-områden nationellt.

Behoven som lyfts för smidigare, snabbare investeringar och etableringar finns för alla verksamheter kopplade till de strategiska sektorernas värdekedjor (liksom för många andra verksamheter). För att såväl stärka värdekedjorna dem emellan som bygga fysiska symbioser krävs en systemsyn. En systemsyn på den utveckling som IAA vill främja skulle alltså gagna många och i praktiken underlätta i genomförandet av IAA-tanken. Systemsynen innebär att bygga på djup kännedom om samspelet mellan geografiska, strukturella och kulturella faktorer där utveckling av energisystem och infrastruktur går i hand i hand med förmåge- och kompetensutveckling, social infrastruktur och regenererade ekosystem.

Region Gävleborg upplever att EU:s styrdokument generellt driver i samma riktning och är komplementära på strategisk nivå men potentiellt konfliktfyllda i praktiken. Relevant exempel för IAA är relationen till Naturrestaureringsförordningen som båda syftar till omställning och robusta system, men konkurrerar på en territoriell nivå genom markanspråk samt har målkonflikter som fragmentering kontra konnektivitet genom t ex infrastruktur. Detta bör belysas genom tidig dialog med regionala aktörer.

Region Gävleborg föreslår därför att:

- Förutsättningarna för investeringar, etableringar och industriella symbioser stärks generellt för värdekedjor kopplade till de strategiska sektorerna.
- En helhetssyn på markanvändning säkerställs tillsammans med regionala aktörer för att hantera målkonflikter på ett tidigt stadium genom att exempelvis IA-områden att samordnas med medlemsstaternas nationella restaureringsplaner. Detta är särskilt viktigt i regioner med både betydande

industriell verksamhet och stora naturresurser, som skog och vatten samt hög utsatthet för klimatrisker.

- Finansiella instrument istället kopplas till att stärka omställning utifrån regionala förutsättningar, möjligen inom de strategiska sektorerna, där kompensatorisk kapitalförsörjning är ett viktigt instrument för att tillvarata resurser för en cirkulär ekonomi och ett resilient samhälle
- Planeringsperspektivet kopplat till dels roller och struktur, dels markanspråk (som riksintressen och de nationella restaureringsplanerna lyfts.

Regional delaktighet – praktik och acceptans

Svenska företag, regioner och kommuner har nyckelroller för försvar, beredskap, regional utveckling och stärkt konkurrenskraft. Det gäller till exempel företagens investeringar kring samhällsutmaningar, leverans av kritiska varor och tjänster, regioners och kommuners ansvar och samarbeten kring samhällsviktig infrastruktur, krisberedskap, vård, utbildning och kommunikation med invånare. Enbart statligt inflytande räcker därför inte för att skapa nya lösningar, regenerera ekosystem eller öka konkurrens- och motståndskraft.

Det är avgörande att regionalt utvecklingsansvariga involveras i identifiering, prioritering och genomförande av IAA. Regionerna har dels det lagstadgade regionala utvecklingsuppdraget, dels kunskap om näringslivsstruktur, kompetensförsörjning, infrastruktur och utvecklingsstrategier samt nära kontakt med kommuner och lokalsamhällen genom uppdrag och politik.

Genom regionalt utvecklingsansvarigas delaktighet kan även samordnande funktioner för strategiska investeringar och etableringar nyttjas, liksom samverkan med kommuner som blir centrala för acceptans och genomförande.

Region Gävleborg föreslår att:

- Förslagen kopplas till det Regionala utvecklingsuppdraget genom Sammanhållningspolitiken
- Förslagen förtydligar skrivningar om 1. Regionalt utvecklingsansvarigas roll genom att Regioner ska involveras i genomförande, samt att 2. övergångsregioners styrkor ska tillvaratas och ses i ljuset av en cirkulär ekonomi och resiliens.

Villkor och kapital – risk för ökad ojämlikhet

Ett starkt fokus på accelerationsområden riskerar att skapa ojämlikheter mellan regioner och hämma utveckling utanför utpekade IA-områden. Det riskerar även att låsa fast industriell utveckling både geografiskt och i gamla spår.

Som övergångsregion vill vi särskilt belysa risken att ojämlikheter förstärks ytterligare vid få, prioriterade IA-områden för en begränsad industri.

Regioner riskerar att ha begränsad insyn i hur EU-gemensamma finansiella instrument fördelas (garantier, InvestEU, Konkurrenskraftsfonden etc), vilket är en brist. Det finns risk för att prioriteringar styrs så mycket av EU:s övergripande industripolitik, att bottom up-perspektivet missas och värdefulla potentialer för utveckling, innovationer och resilienta samhällen inte kommer fram.

Region Gävleborg föreslår därför:

- en konsekvensanalys av IAA genomförs utifrån svenska förhållanden med stor geografisk spridning av industrier, och ofta långa distanser mellan universitet/akademins forskningscentra och företagen.
- skrivningar om finansiering frikopplas från enskilda IA-områden
- skrivningar om finansiering stärks för att möta graden av marknadsmisslyckande och ta hänsyn till geografiska skillnader i tillgången till kapital. Det bör finnas en tydligt kompensatorisk logik och i ökad utsträckning riktas till de geografier där kapitalbristen är som störst men där styrkor finns inom de strategiska sektorerna. Utöver geografiska förutsättningar ska åtgärden även möta behovet av anpassade finansieringsformer för lokal samhällsutveckling samt för innovationsdrivna verksamheter med social och cirkulär inriktning, där traditionella kapitalformer ofta är svåra att tillämpa, särskilt i glesare miljöer.

Kompetens och cirkulära system

För att IA-områden ska bli framgångsrika krävs koppling till och kompetensförsörjning liksom stöd till kompetensutveckling för att stärka omställningsförmåga och cirkulär ekonomi, bioekonomi och industriell symbios.

Acceleratorområdenas samverkan med omgivande samhälle, akademi och utbildning samt övrigt näringsliv för utveckling av cirkulär ekonomi skulle kunna vara ett kriterium för urval av områden. Inte minst för att säkerställa förmågan att koppla samman det övriga samhället med området och indirekt även dess långsiktiga kompetensförsörjning.

Avslutande kommentar

Region Gävleborg ser Industrial Accelerator Act som ett viktigt steg för att stärka EU:s industriella kapacitet och bidra till klimatomställningen. För att förordningen ska få genomslag krävs dock:

- Stärk regional delaktighet och sektors- och flernivåsamverkan - avgörande för acceptans, koordinering och effektiva investeringar
- Stärk den systembaserade ansatsen - utgå ifrån regionala styrkor och värdekedjor för att främja syftet i IAA genom att tillvarata hela potential i såväl enskilda områden som konnektivitet mellan olika områden
- Utforma styrmedel som driver innovation och cirkularitet - offentlig upphandling, investeringar och regelverk bör kombineras med kvalitativa hållbarhetskrav för att undvika protektionism och främja långsiktig konkurrenskraft.

Region Gävleborg står till förfogande för fortsatt dialog kring genomförandet.

Katrien Vanhaverbeke
Regional utvecklingsdirektör

Elin Skogens
Strateg